

Hausjärven kunnanhallitus
Kaavoitus ja maankäyttö
Keskustie2-4, 12100 Oitti

Muistutus Monnin osayleiskaavaehdotuksesta

1. Yleistä Vantaanjoen vesistön kunnostamisesta vaelluskalojen lisääntymisjoeksi ja muuhun virkistyskäyttöön

Vantaanjoen vesistössä on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana tehty runsaasti kunnostustöitä vesistön virkistyskäytön parantamiseksi ja vesistön palauttamiseksi lähemmäksi alkuperäistä luonnotilaa. Vaelluskalojen, lohen ja meritaimenen palauttamiseksi vesistöön on pääuoman kaikki vaellusesteet poistettu ja koskia on kunnostettu Helsingin Vanhankaupunginkoskelta Hausjärven Erkylänjärveen saakka. Myös sivujokia ja -puroja on kunnostettu paljon eri puolilla vesistöä. Lohet ja taimenet ovat palanneet Vantaanjoelle ja niiden luontaista lisääntymistä tapahtuu monilla Vantaanjoen vesistön lisääntymisalueilla. Vantaanjoen vesistö on alkanut toipua vuosikymmeniä kestäneestä alennustilastaan ja on tällä hetkellä jo Suomenlahden paras taimenjoki, vaikka isoja ongelmiakin on vielä paljon jäljellä.

Virtavesien hoitoyhdistys ry (Virho) on osallistunut erilaisiin Vantaanjoen vesistön kunnostus- ja suojelutoimiin jo parinkymmenen vuoden ajan kunnostamalla vesistöä suunnitelmallisesti sen kunnostuskelpoisilla alueilla samaan aikaan kun on laajalla valistus- ja suojelutyöllä pienentänyt ongelmien vaivaamaa aluetta. Virho yrittää mm. herätellä kaikkia tahoja huomaamaan, että vesistön olennainen osa on myös se maa, jolla valuma-alue sijaitsee. Valuma-alueiden vaurioituminen on johtanut Suomen monien vesistöjen kunnan merkittävään heikkenemiseen. Tämä valuma-alueen vaurioitumisesta johtuva vesistöjen heikko kunto näkyy mm. vesien rehevöitymisinä, kalakantojen heikkenemisenä ja yksipuolistumisena, asumisviihtyvyyden ja virkistyskäyttömahdollisuuksien vähenemisenä ja pahoina tulvina, sekä uomien kuivumisena kuivana aikana.

Virho pyrkii löytämään ja kunnostamaan veden riittämisen suhteen varmat, lähteistä vetensä saavat Vantaanjoen vesistön sivujoet ja latvapurot. Tällaiset purot ovat tärkeitä vesistön veden laadun parantamisen kannalta. Ne ovat myös parhaita lisääntymisalueita ja poikastuotantoalueita taimenille. Erkylänlukkojenpuro on juuri tällainen erinomainen lähdepuro, jonka hyvälaatuinen lähdevesi parantaa pääuoman veden laatua ja takaa hyvät olosuhteet taimenen lisääntymiseen.

2. Virtavesien hoitoyhdistyksen kunnostushankkeen eteneminen Erkylänlukkojenpurolla

Erkylänlukkojen lähteistä Hausjärvellä ja Hyvinkäällä alkava Erkylänlukkojenpuro virtaa halki Monnin peltojen päättyen Vantaanjoen pääuomaan Hähäänkosken yläpuolella Riihimäen kaupungin alueella.

Virho aloitti vuonna 2002 taimenen kotiuttamiseen Erkylänlukkojenpuroon samaan aikaan kun Vantaanjoen vesistön muihinkin taimenista tyhjiin vesiin tehtiin taimenen kotiutusistutuksia. Kotiutusistutusten aikana ja sen jälkeen on puron pääuomaa kunnostettu vuodesta 2006 saakka

lähes joka vuosi. Kotiutusistutukset lopetettiin vuonna 2007, jonka jälkeen taimenpopulaatio on ollut pelkästään luonnonlisääntymisen varassa.

Syksyllä 2006 havaittiin Erkylänlukkojenpurossa kutupuuhiissa olleita taimenia. Useimmat havaitut taimenet olivat pituudeltaan 30...35 cm, mutta purossa nähtiin pari kertaa myös yli 60 cm pituisia taimenia. Tällaiset n. 3 kg painoiset taimenet ovat tehneet merivaelluksen, jolloin niitä kutsutaan meritaimeniksi. Yksi tällainen yli 60 cm pituinen taimen nähtiin Monninlinjan tien yläpuolella olevalla puro-osuudella (lähellä Koivuojan taloa), jonka leveys on vain n. 30 cm ja syvyys 5...20 cm. Tämä on osoitus isojenkin taimenien pyrkimisestä kutemaan hyvin pieniin puroihin, joihin ne ovat leimautuneet.

Vuoden 2006 jälkeen merivaelluksen tehneet taimenet eli meritaimenet ovat kuteneet Erkylänlukkojenpurossa monena vuotena. Niinäkin vuosina, jolloin merivaelluksen tehneistä taimenista ei ole tehty Erkylänlukkojenpurossa havaintoja, siellä on kuitenkin kuteneet paikalliset taimenet, mitkä ovat samaa populaatiota kuin merivaelluksen tehneet taimenet.

Erkylänlukkojenpuron poikastiheyksiä on tutkittu monena vuotena sähkökalastamalla ja poikastiheydet ovat olleet hyviä.

3. Muistutus osayleiskaavaehdotuksesta

Virho on toimittanut vuonna 2007 Hausjärven kunnalle ehdotuksen Erkylänlukkojenpuron huomioimisesta Monnin osayleiskaavassa ja kysellyt kaavan etenemisestä useita kertoja Hausjärven kunnalta. Em. huolimatta Virhoa ei ole otettu mukaan kaavan valmisteluun, eikä Virhon vuonna 2007 toimittamassa ehdotuksessa ehdotettuja asioita ole esitetty, eikä otettu huomioon lopullisessa kaavaehdotuksessa Virhon toivomalla tavalla.

Osayleiskaavaehdotuksen laatimiseksi alueella on tehty luontoselvitys, jossa on mm. selvitetty uhanalaiset eläinlajit. Meritaimen on Suomen uhanalaisuusluokituksen mukaan **äärimmäisen uhanalainen**, mutta luontoselvityksessä ja kaavaselostuksessa yleensäkin meritaimenta ei ole edes mainittu, vaikka juuri meritaimenesta Hausjärven kuntaa on informoitu Virhon vuonna 2007 tekemässä ehdotuksessa ja useita kertoja sen jälkeen käydyissä puhelinkeskusteluissa. Em. johdosta luontoselvitys pitää tehdä uudestaan ja meritaimen pitää huomioida luontoselvityksessä ja kaavaselostuksessa yleensäkin, sekä ottaa huomioon kaavan toteutuksessa.

Virhon vuonna 2007 tekemässä ehdotuksessa kerrotaan Erkylänlukkojenpuron pääosin pohjavettä sisältävistä sivu-uomista ja siitä kuinka tärkeää on jättää ne avouomiksi. Vuoden 2007 jälkeen Hausjärven kunta on jo poistanut yhden avouoman ja johtanut siinä virranneen veden putkeen, mikä on huono asia sekä vesistön, että maiseman kannalta. Nyt nähtävillä olevassa kaavaehdotuksessa loputkin etelästä Hyvinkään puolelta tulevat pohjavesiuomat on pantu putkeen, tai ainakaan niitä ei kaavaehdotuksessa enää näy avouomina. Osayleiskaavaehdotusta on pohjavesiuomien kannalta tarkasteltava uudestaan ja ne pitää merkitä kaavaehdotukseen avouomiksi.

4. Virtavesien hoitoyhdistyksen ehdotus Erkylänlukkojenpuron huomioimiseksi Monnin osayleiskaavassa ja rakentamisessa

4.1 Puron jättäminen avopuroksi

Erkylänlukkojenpuro muodostuu pääuomasta ja neljästä eteläpuolelta ja yhdestä pohjoispuolelta liittyvästä sivu-uomasta. Kolme eteläpuolelta ja yksi pohjoispuolelta liittyvistä sivu-uomista sijaitsee Hausjärven alueella ja nyt laadinnassa olevalla osayleiskaava-alueella. Kaikki em. uomat pitäisi osayleiskaavassa määritellä avouomiksi, joilla on riittävän leveä kasvillisuuden peittämä suojavyöhyke. Näin säilytetään vesistön maa-alueen ekologinen käytävä, jossa sekä vesi-, että maaeläimet pystyvät vapaasti liikkumaan. Avouoma on paras ratkaisu myös sade- ja sulamisvesien johtamisen kannalta, sekä paras mahdollinen uoman käyttötapa viihtyisän asuin ympäristön rakentamisen kannalta. Avouoma on lähes aina myös halvin ratkaisu. Puron johtaminen putkeen on kallista rakentamista ja vähentää asuinalueen viihtyisyyttä. Putkeen johdettu puro äärevöittää myös puron virtaamavaihteluita ja näin ollen lisää aina alapuolisen vesistön tulvaherkkyyttä.

Erkylänlukkojenpuron kaikkien uomien jättäminen avouomiksi on tärkeätä mahdollisimman pitkän avoimen lähdepuruomaston säilyttämiseksi myös niiden myöhempää kunnostamista varten, jota mahdollisesti tekee mm. Virho. Myös alueelle muuttavat asukkaat voivat ryhtyä omatoimisesti kunnostamaan avouomiksi jätettyjä purouomia lopulliseen virkistyskäytön kannalta valittuun muotoonsa ja samalla taimenten poikastuotantoalueiksi. Tällainen oman asuinalueen viihtyisyyden vuoksi tehty talkootyö on omiaan lujittamaan asukkaiden yhteistyötä ja näin nostamaan asuinalueen arvostusta entisestään. Virho antaa tarvittaessa neuvoja asukkaille purouomien kunnostamiseksi, sekä tarvittaessa järjestää ja johtaa asukkaille tarkoitettuja talkookunnostuksia. Virho kuitenkin toivoo, että alueen asukkaat lopulta ryhtyvät omatoimisesti pitämään huolta ainutlaatuisen asuinalueensa puroista.

4.2 Suojavyöhykkeet

Puron molemmin puolin tulisi olla kasvillisuuden peittämä suojavyöhyke. Suojavyöhykkeen tulisi olla 5...20 metriä leveä puron molemmilla puolilla. Puron rannan lähellä tulisi olla kotimaisia lehtipuita, esim. pajuja ja tervaleppiä. Talvista purouomaa suojaamaan ja elävöittämään sopivat hyvin esimerkiksi katajat. Puiden ja pensaiden juuret sitovat maata ja estävät siten eroosiota. Puiden ja pensaiden olemassaolo on erityisen tärkeätä puron etelä- ja länsipuolella, jossa ne suojaavat puroa suoralta auringon valolta ja näin estävät puron veden liiallista lämpenemistä kesällä.

Erkylänlukkojenpuron tapauksessa 10...20 metrin suojavyöhyke molemmilla puolilla puroa pitäisi olla vähintään pääuoman ja Isoverinhaaran rannoilla. Muiden haarojen rannoilla saattaisi riittää 5...10 metrin levyinen suojavyöhyke molemmin puolin puroa. Tärkeätä on sekä puron, että virkistysarvojen kannalta, että suojavyöhyke on molemmilla puolilla puroa, eivätkä yksityistontit millään alueella ylety puroon kiinni. Yksityistonttien ulottuminen kiinni puroon johtaa jokseenkin varmasti kastelueden ottamiseen purosta, vesikuoppien kaivelemiseen puroon, patojen rakentamiseen ja muihin puron ja naapurisovun kannalta epätoivottuihin seurauksiin.

4.3 Puroa ylittävät tiet ja kadut

Puron tie- ja katuylityksiä pitää välttää. Silloin kun niitä joudutaan tekemään, niiden rakentamisessa

tulisi välttää pyöreitä siltarumpuja, jotka voivat olla kalojen ja muiden vesieliöiden vaellusesteitä etenkin vähävetisinä kausina. Puron kannalta paras tapa tehdä tie- ja katuylitykset on sillan rakentaminen. Silta mahdollistaa vesistön ekologisen käytävän jatkumisen tien, tai kadun alta myös maaeläimille. Jos pyöreitä siltarumpuja on pakko käyttää, niiden sijoitus on tehtävä siten, että kaloille ja vesieliöille ei synny vaellusesteitä.

4.4 Sade- ja sulamisvedet

Asfaltoiduilta alueilta ja katoilta kertyviä vesiä ei saa johtaa suoraan puroon, vaan ne pitää imeyttää maaperään sopivilla imeytysalueilla. Yksityistonttien sade- ja sulamisvedet on syytä imeyttää maaperään heti tontin alueella. Suoraan puroon johdetut sade- ja sulamisvedet tuovat mukanaan haitallisia määriä lietettä, öljyä ja muita haitallisia aineita sekä lisäävät eroosiota. Rakennetuilta alueilta suoraan puroon johdetut sade- ja sulamisvedet aiheuttavat myös tulvia, sekä itse puroon, että alapuoliseen vesistöön.

5. Puoluonto ja asuinalue

Monimuotoinen, lajirikas puoluonto ja rakennettu ympäristö voidaan sovittaa mainiosti yhteen, kun työ aloitetaan jo aluetta suunniteltaessa. Rakennusten ja asutuksen kanssa sopusoinnussa elävä puro on rikkaus, jota alueelle muuttavat ihmiset nykyaikana arvostavat.

Hausjärven kunnalla on mahdollisuus kaavoittaa ja rakennuttaa Monniin ainutlaatuinen asuinalue Erkylänlukkojenpuron monihaariselle valuma-alueelle. Erkylänlukkojenpuron huomioiminen kaavoituksessa ja rakentamisessa luo mahdollisuudet omaleimaisen, arvostetun asuinalueen syntymiselle. Aukkaita tulee riittämään asuinalueelle, jota halkovat kirkkaat lähdepurot ja niiden rantoja myötäilevät viheralueet. Asuminen on viihtyisää puhtaiden lähdepurojen rannoilla, joilla halutessaan voi seurata myös taimenien elämää. Puroissa voi ympäri vuoden seurata pienien ja vähän isompienkin taimenten elämää ja syksyllä puroissa voi ihaila Suomenlahdelta kutemaan saapuvia monikiloisia emokaloja.

6. Virtavesien hoitoyhdistys on kiinnostunut Erkylänlukkojenpuron rantojen maankäytöstä

Virtavesien hoitoyhdistys on kiinnostunut Erkylänlukkojenpuron rantojen maankäytöstä ja on valmis osallistumaan vuorovaikutteiseen alueen suunnitteluun Erkylänlukkojenpuron suojelemiseksi ja sen ympärille rakentuvan ainutlaatuisen asuinalueen luonto- ja virkistysarvojen turvaamiseksi ja taimenten elinympäristön kehittämiseksi.

Yhteistyöterveisin

Kari Stenholm
Vantaanjoki-vastaava
Virtavesien hoitoyhdistys ry
www.virtavesi.com

Yhteystiedot:

e-mail: [kari.stenholm\(at\)kolumbus.fi](mailto:kari.stenholm@kolumbus.fi), puhelin: 040 764 8045